

Жанна Янковська
(Острог)

ПАТРІОТИЧНИЙ СИМВОЛІЗМ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

Творчість поета Олександра Олеся є яскравою сторінкою в історії української літератури. Так склалося, що через власні переконання митець довгий час проживав за кордоном, що стало трагедією його життя. Проте твори його свідчать, що думками він завжди був з Україною.

Поезії Олександра Олеся є наскрізь знаковими, часто мають глибокий підтекст. Тому можна говорити про символізм не лише як напрям у літературі, до якого відносять і твори О. Олеся, а й як окрему рису його поетичних візій.

Ключові слова: українська література, поезії О. Олеся, символізм.

Творчество поэта Александра Олеся является яркой страницей в истории украинской литературы. Так сложилось, что за свои убеждения он долгое время жил за рубежом, что превратилось в трагедию его жизни. Но его произведения убеждают, что мысленно он всегда был с Украиной.

Поэзии А. Олеся очень знаковые, часто имеют глубокий подтекст. Поэтому представляется возможным говорить о символизме не только как о литературном течении, к которому относят и его произведения, но и как об особенной черте его поэтических визий.

Ключевые слова: украинская литература, поэзии А.Олеся, символизм.

Poetical works by Olexandr Oles' are the bright page in the history of Ukrainian literature. It became so that because of his own convictions, he lived abroad for a long period of time, and this became tragedy of his life. But his works show, that he was in Ukraine in his minds. Poems, written by O. Oles' are covered with signs, which often have deep metaphorical meaning. That's why we can talk about symbolism not only as about particular feature of his poetical visions.

Key words: ukrainian literature, poems of O. Oles', symbolism.

Красне письменство представників української діаспори довгий

час було мало відоме на Україні, а ті твори, які друкувалися, майже не досліджувалися, тим більше, не включалися до шкільних програм. Серед них твори І. Багряного, В. Барки, У. Самчука, В. Винниченка, В. Підмогильного, О. Олеся та багатьох інших.

За останні два десятиліття ситуація дещо змінилася. Видано і продовжують виходити друком твори українських письменників діаспори, проте стосовно їх дослідження – до сьогодні маємо ще багато “білих плям”, багато непроаналізованого на належному рівні, непроtractованого та непрокоментованого матеріалу.

Зокрема, поетичні твори О. Олеся на Україні видавалися. Це збірка “Твори” 1971 р., яку впорядкував і до якої написав передмову В. Яременко. У 1989 р. цим же автором була впорядкована і видана збірка поезій О. Олеся “Чари ночі”. 1990-го р. дослідник Р.П. Радишевський упорядкував та видав твори поета у двох томах та збірку творів для дітей “Все навколо зеленіє”. За словами М. Жулинського, саме назване двотомне видання поезій О. Олеся, що вийшло у видавництві “Дніпро” за передмовою Р. Радишевського, є на сьогодні найбільш повним, оскільки включало ненадруковану у 1919 р. шосту книжку його поезій та близько шестисот неопублікованих віршів, розкиданих по записниках та рукописних збірниках [2, с. 97]. Тут же М. Жулинський зазначив, що “понад три тисячі одиниць збереження налічує фонд Олександра Олеся в Центральній науковій бібліотеці АН УРСР ім. Вернадського. Велика частина архіву є десь у Празі. Дослідження творчої спадщини видатного майстра слова тільки розпочинається...” [2, с. 97]. Проте і в останні два десятиліття особливого поступу у цій справі не спостерігається. Біографію та творчий доробок митця раніше досліджували також В. Петров, Г. Петров та М. Неврлі. Незважаючи на досить віддалений час написання, дуже цікавою є стаття М. Грушевського “Поезія Олеся”. Тому можна говорити про те, що біографія поета є достатньо описана. А от стосовно аналізу його творів, то простір для дослідження тут ще широкий.

Завданням цієї розвідки є дослідити символізм окремих творів О. Олеся різних періодів життя. Звичайно, тут важко розраховувати на всеохопність, оскільки поетичний доробок поета дуже численний, тому для аналізу обрано лише найбільш яскраві з нашої точки зору твори.

О, принесіть як не надію,
То крихту рідної землі:
Я принесу до уст її
І так застигну, так зомлію.

Хоч кухоль з рідною водою!..
Я тільки очі напою,
До уст спрагнїлих притулю,
Торкнусь душею вогняною[4, с. 191].

Ці рядки могли б стати епіграфом не лише до цієї статті, але й загалом до тих більш як двадцяти років життя, яке він провів за кордоном. Він ішов по життю небайдужим, справді із “вогняною душею”.

Олександр Іванович Кандиба (Олександр Олесь – літературний псевдонім) – поет на диво чутливої та ніжної душі, тонкий лірик і полум’яний патріот. Не маючи наміру переповідати його біографію, нагадаємо, що він народився і провів дитячі та юнацькі роки життя на мальовничій Сумщині (с. Білопілля). Рідний вільний степ був його стихією, а Україна – любов’ю. Вітер степу породив його розкриле слово, а своє глибоке почуття до Батьківщини він проніс крізь усе своє життя та втілив у чуттєвих поезіях.

Можна стверджувати, що на сьогодні ми маємо дві біографії митця. Перша, офіційна, – написана науковцями. Друга – та, що він проживав, відчував у певні періоди життя і віддзеркалював у своїх поезіях. Мабуть, це видається нетрадиційним, але його наукова біографія буде неповною без цієї, “другої”, чуттєвої сторони сприйняття ним світу і подій. Саме за його поезіями можемо простежити, як він мужнів, зростав, боровся... Постійне “горіння” було способом його життя і мислення. Наприклад, 1919-й р. офіційно був просто роком виїзду О. Олесья за кордон. Для нього самого це стало трагедією усього наступного періоду життя. І цей драматизм дуже гостро відчувається у його творах. Поетичний дар він передав своїм синам Олегу (літературний псевдонім – О. Ольжич) та Олександрю.

На разі можемо говорити про те, що, будучи багатогранною і дуже різною, його творча спадщина до сьогодні належним чином не оцінована та не проаналізована. А цей спадок досить вагомий і нараховує одинадцять збірок віршів, більше двадцяти драм, оповідання, фейлетони, сатиричні твори, твори для дітей, в тому числі казки.

Талант Олександра Олесья зростав у досить бурхливий для України період, час революцій, хитань, час, коли національна ідея визрівала в інтелігентських колах і давала рясні пагони саме у літературі, де, за словами М. Грушевського, “концентрувалась і виявляла себе національна свідомість, тим часом як народні маси жили стихійно, а дороги до планової соціальної і політичної роботи були забиті і загорожені”[1, с. 423]. Проте післяреволюційні ілюзії початку ХХ ст. тривали

недовго. Тому не лише надії на волю та незалежність, але й література та письменство, що акумулювали ці надії, знову стали переслідувані, про що згаданий вище історик зазначив: “Королівна українського життя – література, зокрема – поезія, котрою так тішилось і пишалось українське суспільство, недавно стала Сандрільйоною, призначеною сидіти в попелі спалених надій” [1, с. 424].

Мабуть, (за дослідженнями) вперше поетичне слово двадцятирічного Олесья (іноді в ті роки він підписувався ще псевдонімом В. Валентин) у його виконанні публічно прозвучало у 1898 р. на відкритті пам’ятника Івану Котляревському, і було воно помічене й оцінене сучасниками, зокрема і М. Грушевським [1, с. 424, 425]. Окремі поезії, датовані 1903 р., уже були включені до пізніших збірок.

Після навчання у місцевій містечковій школі великий вплив на літературний розвиток та політичні переконання поета мав гурток вчених Харківської хліборобської школи, де він навчався. Тут, як відомо, він захопився слов’янофільством, українською, польською, російською літературою. Проте досить швидко остаточно визначився зі своїми поглядами і вирішив, що буде саме українським письменником. За свідченням М. Грушевського, “ніколи не сплямивши свого пера якими-небудь проявами національної ненависті чи шовінізму, він твердо і непохитно пішов українською дорогою, без яких-небудь реверансів і концесій общеросійству. Пішов, як кобзар-проповідник українського громадянства по його “дорозі в казку”, в котру воно пускалось саме тоді” [1, с. 425].

О. Олесь став поетом того покоління, котре вступало на стежку життя, сповнене надій на краще майбутнє свого народу і Батьківщини. Проте у віршах його є щось таке невловимо-неповторне, що вирізняло його між іншими. Можливо, та емоційність, чуттєвість, те незбагненне гармонійне поєднання ліричного і патріотичного у символічних образах. Тому символізм його поезій також особливий. Навіть пейзажна лірика у нього за своєю суттю патріотична. Будучи “майстром півтонів” [1, с. 426], він став ще й майстром антитези, тієї Журби і Радості, що стала кредом його життя. Суголосно Лесі Українці, яка, звертаючись до свого поетичного слова, задавала риторичне питання: “Слово, чому ти не твердая криця?..”, О. Олесь закликає: “О слово, будь мечем моїм!”.

Свою першою збіркою поезій “З журбою радість обнялась”, виданою у 1906 р., О. Олесь увійшов у літературу уже як зрілий поет. Стосовно цього Микола Зеров у 1917 р. писав: “Олесью не довелося

завойовувати своєї поетичної слави. Вона сама прийшла до нього на другий день після виходу з друку першої книжки його поезій. Свіжість поетичних образів, плавність і легкість вірша, сміливість деяких прийомів... зачарували українське громадянство" [7, с.158]. Дуже схвальний відзив залишив про цю збірку і М. Грушевський у своїй статті "Поезія Олесь": "На повну сотню поезій першої збірки було дуже мало невдатних, зате кільканадцять таких, які відразу стали окрасою українського слова, були вивчені напам'ять, положені на ноти (до речі, більше двохсот віршів поета стали піснями – примітка Ж.Я.), стали улюбленими висловами настроїв, надій, жалів і молитв. Поет прийшов у слушний час з своєю першою книгою як речник молодого покоління, переживши разом з своєю громадою сі пам'ятні роки, коли вперше по довгих, безконечних віках захитались мури каторжної "в'язниці народів", долетіли покрики волі через її загратовані вікна й майнули прапори повсталого народу. Олесева "Журба і Радість" була овіяна сими першими повіями розбудженого життя, і з однодушним ентузіазмом прийнято її суспільністю – а найбільше сею ж молоддю, від котрої по довгій, нудній перерві зарілось знову в українській хаті" [1, с. 425].

Тематично спадщина поета надзвичайно різнопланова. Це й емоційно-настроєва лірика, в якій відбито контрасти доби і суперечливі людські почуття, це і пейзажно-настроєва лірика, де глибоко асоціюється краса природи із його настроєм та переживаннями. Як зазначає Р. Радишевський, він ніби "пише енциклопедію природи" [6, с. 7] (поема "Щороку", вірші "Айстри", "Осінь віє", "О ніч чудовна і чудова", "Літній вечір", "Зимою", "Безсмертники" та багато інших), це й вірші про кохання, патріотично-політична лірика, відомими є його поезії про українську мову, це й поезія часів еміграції, яку автор об'єднує циклами "Чужиною" та "Кому повім печаль мою...".

Природа, описана у поезіях О. Олесь – це завжди природа України, і, зокрема, Східної України. І це також символічно, бо вона – його мала батьківщина. Такої оди степу, "зробившись рідним братом вітру, простору і трав", мабуть, не співав ніхто до і після нього. Причому, його пейзажна лірика – не просто і не стільки майстерне словесне малювання зовнішнього боку природи, скільки чуттєво-символічне внутрішнє відчуття та розуміння її стану і разом любов до неї. Такими є поеми "Щороку", "Над Дніпром", вірші "Осінь", "При світлі ватри", "Тихого вечора", інші. Та, навіть милуючись красою природи, О. Олесь ні на мить не забуває про народ, який підневільно серед

неї живе. Наприклад, у поемі “Над Дніпром” весняне пробудження природи, пробудження древнього Дніпра він символічно поєднує із пробудженням духу свого народу, пробудженням прагнення до визволення.

Природа завжди присутня і в іншій різнотематичній ліриці поета, саме із нею він завжди знаходить ту символічну паралель, що найбільш вигідно вияскравлює певне явище чи образ. Скажімо, в інтимній ліриці цей символізм особливо сильний:

Сміються, плачуть солов'ї

І б'ють піснями в груди:

“Цілуй, цілуй, цілуй її –

Знов молодість не буде!” [4, с. 13]

Бурхливо-закоханий стан душі у весну життя співставляється і протиставляється одночасно весні у природі. Тому можна говорити й про символічне використання автором при цій паралелі принципу антитези:

Чому ж стоїш без руху ти,

Коли весь світ співає?

Налагодь струни золоті:

Бенкет весна справляє [4, с. 15].

Аналогічні знаково-символічні паралелі можна простежити в поезіях “Любов” (“О, не дивуйсь, що ніч така блакитна...”), “Гроза пройшла...”, “Чому з тобою ми не хвилі?”, “Вона ішла...” (“Вона ішла... але здавалося мені, що ніжний пролісок в снігу зоріє...”), “Твої очі – тихий вечір...”, “Ти з'являєшся мені, як ранок...”, “Небо з морем обнялося...” і багато інших.

Але О. Олесь був не тільки співцем природи і ніжних людських почуттів. Як зазначав М. Грушевський, “не той був час – і не з таких був поет” [1, с. 427]. Він не стояв осторонь революційних віянь, якими особливо переймалася молода інтелігенція. Патріотичні почування та порухи душі поет також передає через символічні природні реалії та паралелі. Їх знаходимо у творах “Ой не квітни, весно, – мій народ в кайданах...”, “Ой, і пишно ж розцвіли ви на убогій рідній ниві...”, “Хіба не бачите, що небо голубіє...”, “На цвинтар сумно не ідїть...” та інших. Такими є поезії митця, які присвячені тим зневіреним романтикам, які стали жертвами на шляху суспільного поступу і боротьби за національну ідею на зорі ХХ ст. Це поезії “Айстри” та “Лебідь”. Саме осінні айстри, ніжні квіти смутку, згасаючої природи стали символами цих сміливців, яких ранок зустрів “холодним дощем”:

І вгледіли айстри, що вколо – тюрма...
 І вгледіли айстри – що жити дарма, –
 Схилились і вмерли... І тут, як на сміх,
 Засяло сонце над трупами їх!.. [4, с. 20]

Жертовна доля людей, що йдуть попереду часу, пробуджуючи інших до боротьби, виведена й у поезії “Лебідь”. Вірш побудовано на контрасті білого лебедя і темного болота, де “спала згряя лебедина, вічна ніч чорніла і стояв туман”. Коли ж настав ранок, птахи знялися у небо, побачивши, в якому вони болоті. Лише

Тихо, тихо сходив білий лебідь кров’ю,
 То здавивши рани, крила рознімав...
 І в знесиллі бився... Згряє лебедина!
 Чи хто-небудь в небі лебедя згадав? [4, с. 151]

Символічний паралелізм з природою простежується і в драматичних за своєю суттю творах О. Олеся, присвячених трагічній смерті митця у широкому розумінні цього слова, який не дожив, не допрацював, не доспівав, не дотворив. Прикладом тут може бути високопоетичний твір митця “Злотна Нитка”, присвячений Миколі Лисенку:

Ой чиї ж се згуки ллються,
 Може, жайворонки в’ються
 І цілуючись, сміються,
 Крила крилами черкають,
 На проміннях сонця грають,
 На дзвіночках пригрівають...
 Чи русалки чешуть коси,
 Чи з небес спадають роси,
 Чи кладуть женці покоси? [4, с. 219]

Ідеальною у уяві поета може бути тільки природа. Музику композитора він прирівнює до чарівних та гармонійних звуків її.

Особливо гостро і болісно звучить слово О. Олеся, писане в еміграції. Ліричне замилювання, радість, революційний неспокійно-бурхливий романтизм змінюються тут глибокою, аж до знемоги тугою за рідною землею, куди дорога йому заказана. Як було зазначено, показовими у цьому плані є його збірки “Чужиною” та “Кому повім печаль мою...”. Глибоко символічною за змістом, можливо, з дещо гіперболічно загостреними образами та формами є поезія “Ми плакали на цвинтарі...”:

Ми плакали на цвинтарі, безсилі,
 А скрізь жовтіли на землі

Потоптані знамена милі
І наші зламані шаблі.
...Свої – серця нам виривали,
Чужі – тесали нам хрести,
А ми дивились і не знали,
Куди нам з цвинтаря іти [4, с. 175].

У цих словах вчувається не лише втрата Вітчизни, але й розчарування, відчай, зневіра в ідеалах, трагічна розгубленість, жаль за даремно втраченим життям, несправдженими надіями. Дуже коротко, лаконічно – і так болюче-глибоко...

Баладно-пісенний символізм можна вбачати й у вірші “На чужині”. Використовуючи народно-пісенний паралелізм, автор звертається до “топольки”, яка “хилить-гне голівоньку”, не цвіте “змучена-засмучена”, бо сумує за рідною землею, як і сам поет. Тому, звертаючись до хмари, промовляє:

“Ой хмаронько, ой чаронько,
не лети.
Зірви з мене це листячко,
Це листячко-намистечко
без краси,
У рідную родиноньку,
На милую Україноньку
Віднеси” [4, с. 176].

Наскрізними у кількох поезіях цих циклів є символічний образ сліпого або таких, як він, “сліпих”, які ідуть, не знаючи куди, і шукають не знати що. Надзвичайним трагізмом сповнена поезія “Пісня сліпих”:

Дайте сліпим, дайте незрячим,
Дайте.
Дайте покараним праведним господом,
Дайте.
Світ нам застелено чорною хмарою,
Сонечко яснее ще нам не сходило...
Ой, до труни ж ми його не побачим...
Дайте сліпим, дайте незрячим [4, с. 173].

В образах сліпих тут виступають ті, що змушені були залишити не лише рідну землю, але й “заблукали”, зневірилися у своїх переконаннях і втратили ціль у житті, а без бачення її для таких, як О. Олесь, життя втратило свій смисл. Безнадією сповнені слова із поезії “Не зашумлять столітні верби”:

...Не підем ми волошки рвати
ніколи вже.
На призьбі ти сидиш совою
і серце рвеш,
А я іду в крові і ранах,
сліпий іду...

Дурна надія мене тернами
Кудись веде... [4, с. 177]

Дуже глибоким за своїм підтекстом є вірш "Фіалки старий продає...", де в образі сліпого символічно вгадується сам поет, а фіалки – його ідеали, переконання, мрії, які виявилися нікому не потрібними:

Фіалки сліпий продає:
"Візьміть хоч за хліба кавалок!.."

Ах, серце розбите моє
Теж повне пахучих фіалок.
Вони не почули благань,
Не кинули хліба сліпому...

О серце розквітле, зів'янь:
Фіалок не треба нікому!.. [4, с. 202]

Співзвучна із аналізованою є поезія "В яких боях ти пам'ять розгубив...":

...Сліпий... ти ходиш з смутком на чолі,
Кийком чогось шукаєш на землі...
І, що тобі так треба відшукати,
Ніяк не можеш пригадати [4, с. 180].

Драматизм ситуації тут підкреслено не лише втратою зору, але і втратою пам'яті. Метафорично-символічною є також поезія О. Олесея "Ой, була на світі та й удівонька..." [4, с. 180], де під образом вдови бачиться сама Україна, від якої відмовилися сини.

Трагічне сприйняття еміграції для поета було настільки сильним, що перебування "там" і "тут" є для нього не просто періодами життя, а знаковим балансуванням між життям і смертю, життям фізичним і смертю духа, душі, ідеї, смислу. Іноді ще бачимо порив до життя, як у поезії "Як жити хочеться!..":

Як жити хочеться! Несказанно, безмірно...
Не надивився я ні на зелену землю,
Ні на далекі сині небеса.
...Я все життя горів на огнищу людському,
Я все життя неначе був розп'ятий

За злочин чийсь на вічному хресті [4, с. 186].

У тузі за справжнім життям тут ще проглядається мотив самоспа-лення. У вірші “Коли б гора зневіри впала...” відчуваємо боротьбу активного, бурхливого “Я” поета із зневірою:

Коли б гора зневіри впала,
Коли б зажеврїлась мета,
Моя б ще сурма золота
Весняним громом пролунала.
Мовчу, мовчу. Кому співати?
Цим фарисеям, крамарям?
Та кожний з них готов продати
Ще раз зруйнований наш храм.
...Мовчу... Іду шляхом зневіри,
Тернами, кручами іду...
І капа кров з моєї ліри,
І квіти маком по слїду [4, с. 205].

З часом духовна депресія поета поглиблюється. Можна думати, що здатність висловити свої почуття у віршах була тими єдиними ліками для зболеної душі, що хоч трохи полегшували страждання. 1924 р. в поезії “Хочеш ти, щоб пісню я для тебе склав...” він ніби вигукує:

...Годі! З рук у мене випало перо...
Коломбіно, плаче твій старий Перо [4, с. 208].

Але ще він підіймається, ще балансує, хапаючись за думку, як потопаючий за соломину, про що пише у творі “Невже прийти, вклонитись і сказати...”:

Невже прийти, вклонитись і сказати:
“Простїть!.. Незрячий я утік...
Тепер прозрів... вернувсь до хати...
Прийшов... спокутувать... свій гріх...” [4, с. 210]

Проте відмова від повержених мрій та ідеалів для поета – це як заперечення своєї сутності, свого “Я”, як визнання даремності свого горіння і пройденого шляху. Тому він задумується над тим, чи потрібна його жертва теперішній Вітчизні, де ці ідеали перекручено і потоптано, де живуть лише тіні його світлих мрій. Він не бачить себе у тій системі й не в силі зректися своїх переконань. Тому із розпачем пише:

Ні, ні! Ніколи, ні! Довіку!
Лїта горїтиму в огні,
Зроблю з себе старця-каліку.
Згнию, як лист, на чужині...

... Мене б додому не пустили
Червоні ріки на полях,
Кругом розкрилися б могили
І стали тіні на шляхах.

... Упала б мати на коліна
І, не вблагавши, прокляла...
О, ні!.. Не знімуть в її сина
Вінка тернового з чола! [4, с. 210].

О. Олесь і справді все рідше береться за перо. А у тих віршах, які з'являються, неможливість повернутися і беззмістовність життя теперішнього прирівнюється до умирання, тому з'являється нав'язливий, як привид, мотив смерті ("Уймають біль єдині сни...", "Хто в час пожежі край свій", "Однаково: більше не жити" та інші):

Тут, як в труні, нема життя!
Болять лише криваві рани,
Та плаче в грудях каяття,
Що кинув ти свій край коханий [4, с. 211].

Або:
Однаково: більше не жити –
Умерти чи край свій лишити:
Чужина – могила, чужина – труна,
Пустеля безплідна, холодна, нудна [4, с. 215].

І як трагічна кульмінація краху душі, духу звучить його вірш "Коли я вмер – забув, не знаю...":

Коли я вмер – забув, не знаю...
Я в чорній прірві забуття...
О краю мій, коханий краю,
Коли ж це стратив я життя?! [4, с. 212]

Але смерть поетом вбачається скоріше не як падіння, а як спасіння від душевних мук і терзань, тому вона викликає навіть заздрість у іншого такого вигнанця, якому ще потрібно пройти цей шлях:

... І сниться сон мені: неначе
Десь на холодній чужині
Якийсь вигнанець гірко плаче
І заздрить мертвому мені [4, с. 212].
Останні вірші митця сповнені тугою та безнадією:
Чи вгляджу ще свою країну,
Чи, може, тут, на чужині,
В зимі на вулиці загину

І дзвін не вдарить по мені.

Як ніч, майбутнє непрозоре...

На скелі я, навколо – море [4, с. 216].

Як бачимо, у серці поета, хоч і маленька, але все ж жевріла іскра надії побачити рідну Україну. Насправді ж ці мрії так і не збулися. У кінці життя (помер у Празі 1944 р.) – повна зневіра в ідеалах, духовний злам, затяжна хвороба, німецька окупація та загибель у фашистському таборі старшого сина Олега підкосили полум'яне слово митця. Але те, що він залишив, – неоціненний духовний скарб, зразок високої любові й патріотизму. Він так і не побував на Батьківщині. Але повернувся до неї його полум'яні вірші, чого він, мабуть, найбільше прагнув. І читаємо ми їх у вільній державі – цьому він присвятив своє життя.

Як бачимо, творчість Олександра Олеся різних періодів життя надзвичайно багатопланова, далеко неоднакова. За змістом і за настроєм дуже відрізняється лірика до 1919 р., тобто до еміграції, і після виїзду за кордон. Але він завжди був співцем глибоких почуттів. Символізм – основна риса, знаковий код, що характеризує його поезію. Саме за допомогою метафор, символічних образів, дій, властивостей, порівнянь, паралелей йому вдається якнайбільш тонко передати стан душі, переживання, почуття: чи то бурхливо-радісні, чи навіть безнадійно-тужливі. Стосовно цієї риси М. Грушевський назвав його “майстром нової форми – найсильнішим представником українського символізму” [1, с. 428].

Ця розвідка – лише штрих до аналізу поезій митця. Насправді ж, тут ще широке поле для дослідження.

Джерела та література:

1. Грушевський М. Поезія Олеся / М. Грушевський // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ століття. Книга 1. – К. : Аконт, 2003. – С. 423–428.
2. Жулинський М. Г. Из забуття – в безсмертя (Сторінки призабутої спадщини) / М.Г. Жулинський. – К. : Дніпро, 1990. – 447 с.
3. Неврлі М. Олександр Олесь. Життя і творчість / М. Неврлі. – К., 1994. – 173 с.
4. Олесь О. Чари ночі. Лірика / О. Олесь. – К. : Радянський письменник, 1989. – 224 с.
5. Петров В. Проблема О. Олеся / В. Петров // Українське слово. – К., 1994. – Т. I. – С. 275–285.

6. Радишевський Р. Поетичний дарунок синові і кожній українській дитині / Р. Радишевський // Олександр Олесь. Все навколо зеленіє (Вступна стаття). – К. : Веселка, 1990. – С. 5–10.

7. Солод Ю. Українська література / Ю. Солод. – К. : Козаки, 1996. – С. 158–165.

8. Яременко В. Вогненна журба поета / В. Яременко // Передмова до книги: О. Олесь. Твори. – К. : Молодь, 1971. – С. 5–28.